

Autor
Irena Anna Szajner

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

AUTORSKI PROGRAM KSZTAŁTOWANIA KOMPETENCJI KLUCZOWYCH

**Zespół Szkół Nr 1 im. gen. Stefana Roweckiego „Grotą”
w Zambrowie**

Koordinator merytoryczny kompetencji kluczowej w zakresie przedsiębiorczości
Mirosława Gerkowicz

Lublin, 2009

Spis treści

Wprowadzenie.....	5
1. Cele nauczania.....	7
1.1. Cele nauczania wynikające z podstawy programowej.....	7
1.2. Cele nauczania wynikające z kluczowej kompetencji – inicjatywność i przedsiębiorczość.....	7
1.3. Cele nauczania wynikające z diagnozy lokalnych potrzeb rynku pracy i oświaty.....	8
1.4. Cele nauczania wynikające z profilu zawodowego (szkoły i specjalności klasy).....	8
1.5. Cele wychowawcze.....	9
2. Szczegółowe cele edukacyjne.....	11
3. Materiał nauczania.....	19
4. Procedury osiągania celów.....	21
4.1. Postulaty metodyczne.....	21
4.2. Proponowany podział godzin lekcyjnych.....	22
4.3. Metody preferowane w dydaktyce.....	22
4.4. Środki dydaktyczne.....	23
4.5. Spis wykorzystywanej literatury.....	24
4.6. Postulowane wyposażenie pracowni przedmiotowej.....	25
5. Opis założonych osiągnięć ucznia.....	27
5.1. Formułowanie i hierarchizacja wymagań programowych.....	27
5.2. Główne narzędzia kontroli.....	32
6. Procedura ewaluacji programu nauczania.....	33
7. Ewentualne warunki niezbędne do realizacji programu.....	35
8. Bibliografia.....	37

Wprowadzenie

Celem przygotowania programu jest dostosowanie umiejętności ucznia do oczekiwań rynku i udział szkoły w programie – „Szkoła Kompetencji Kluczowych – program rozwijania umiejętności uczniów szkół Polski Wschodniej”. Na realizację programu podstaw przedsiębiorczości w technikum informatycznym/elektronicznym zaplanowano 106 godzin lekcyjnych, dzięki czemu uczniowie nabędą umiejętności, które pozwolą im lepiej funkcjonować w dorosłym życiu, jako pracodawca, pracownik czy uczestnik gospodarstwa domowego. Absolwenci technikum informatycznego i elektronicznego, będą w przyszłości prowadzić małe przedsiębiorstwa, albo będą pracownikami, w jednym i drugim przypadku znajomość dokumentacji związanej z rozliczeniami przedsiębiorstwa przynajmniej w stopniu podstawowym jest niezbędna. W czasach tak wielkiej konkurencji na rynku każdy przedsiębiorca musi w atrakcyjny sposób poinformować o swojej ofercie i znać swoje prawa, dlatego te zagadnienia również znalazły się w programie.

Programu nauczania przedmiotu Podstawy przedsiębiorczości dla klasy Technikum Elektronicznego i Informatycznego w Zespole Szkół nr 1 im. gen. Stefana Roweckiego „Grotą” w Zambrowie opracowano w oparciu o podstawę programową do nauczania podstaw przedsiębiorczości zawartą w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. nr 51 z dnia 29.05.2002 ze zmianami), rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczenia do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczenia do użytku szkolnego podręczników, standardy egzaminacyjne (Dz. U. nr 89 poz.730 z dnia 8.06.2009 r) oraz Zalecenia Departamentu Europejskiego i Rady z dn. 18.12.2006 w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE).

Program uwzględnia kształtowanie kluczowych kompetencji, również tych niezbędnych w zawodzie technik elektronik i informatyk. Program pozwala uczniowi zapoznać się z zachowaniami przedsiębiorczymi w życiu prywatnym i zawodowym oraz kształtować kompetencje kluczowe inicjatywności i przedsiębiorczości oraz wykształcić postawę przedsiębiorczą.

Proponowany zakres materiału nauczania uwzględnia cele i osiągnięcia zawarte w podstawie programowej, standardach wymagań egzaminacyjnych, kompetencjach kluczowych również tych niezbędnych w zawodzie technik obsługi turystycznej oraz diagnozę lokalnego rynku pracy.

Program autorski wprowadza nowe treści i cele specyficzne dla zawodu, które nie są sprzeczne z zawartością podstawy programowej, a które w spójny sposób ją uzupełniają.

Program został zmodyfikowany przez Irenę Annę Szajner, absolwentkę wydziału rolnego, Akademii Rolniczo – Technicznej w Olsztynie. Autorka ukończyła Podyplomowe Studia Menedżerskie na Uniwersytecie Białostockim, Podyplomowe Studia Przedsiębiorczości i Podyplomowe Studia w Zakresie Orientacji i Poradnictwa Zawodowego na WSAP w Białymstoku. Od 1981 roku jest nauczycielem w Zespole Szkół nr 1 im. gen. Stefana Roweckiego „GROTA” i trenerem na kursach dla dorosłych w instytucjach rynku pracy. Posiada doświadczenie w nauczaniu podstaw przedsiębiorczości i przedmiotów ekonomicznych, jest współautorem programu nauczania

dla szkół zawodowych nieekonomicznych „Zarys gospodarki rynkowej” –
ZGR/MEN/1999.12.20

1. Cele nauczania

1.1. Cele nauczania wynikające z podstawy programowej

1. Przygotowanie do aktywnego i świadomego uczestnictwa do życia w kraju i Unii Europejskiej.
2. Kształtowanie postawy rzetelnej pracy, przedsiębiorczości i inicjatywności.
3. Kształtowanie postawy rzetelnej pracy, przedsiębiorczości i inicjatywności.
4. Kształtowanie umiejętności pracy w zespole i skutecznego komunikowania się przy zastosowaniu różnych środków werbalnych i niewerbalnych.
5. Kształtowanie umiejętności skutecznego negocjowania i rozwiązywania konfliktów.
6. Poznanie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej oraz najważniejszych jej instytucji.
7. Kształtowanie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy i świadomego jej wyboru. Rozwijanie zainteresowania podejmowaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej. Poznanie zasad prowadzenia i podejmowania i działalności gospodarczej, w tym zasad etycznych.
8. Poznanie zasad funkcjonowania gospodarki europejskiej i światowej.

1.2. Cele nauczania wynikające z kluczowej kompetencji – inicjatywność i przedsiębiorczość

Uczeń:

1. potrafi identyfikować dostępne możliwości działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej, w tym szerszych zagadnień stanowiących kontekst pracy i życia ludzi, takich jak ogólne rozumienie zasad działania gospodarki, a także szanse i wyzwania stojące przed pracodawcami i organizacjami,
2. jest świadomy zagadnień etycznych związanych z przedsiębiorstwami oraz tego, w jaki sposób mogą one wywoływać pozytywne zmiany, np. poprzez sprawiedliwy handel lub przedsięwzięcia społeczne,
3. potrafi proaktywnie zarządza projektami (co obejmuje np. planowanie, organizowanie, zarządzanie, kierowanie i zlecanie zadań, analizowanie, komunikowanie, sporządzanie raportów, ocenę i sprawozdawczość),
4. skutecznie reprezentuje i negocjuje oraz potrafi pracować indywidualnie, jak i współpracować w zespołach,
5. potrafi dokonać oceny i identyfikacji własnych mocnych słabych stron,
6. potrafi oceni i zanalizować ryzyko oraz podjąć go w uzasadnionych przypadkach,
7. potrafi planować karierę zawodową,
8. wykazuje postawę niezależności, aktywności, inicjatywności w życiu osobistym, społecznym i zawodowym,

9. jest zmotywowany i zdeterminowany w kierunku realizowania celów – osobistych, wspólnych, prywatnych i służbowych,
10. jest asertywny, szanuje prawo,
11. wykazuje postawę krytycznej oceny wobec nieetycznych zjawisk w funkcjonowaniu gospodarki,
12. w sposób tolerancyjny odnosi się do osób o odmiennych cechach osobowości.

1.3. Cele nauczania wynikające z diagnozy lokalnych potrzeb rynku pracy i oświaty

Uczeń potrafi:

1. dokonać oceny własnej osobowości pod kątem predyspozycji do prowadzenia własnej działalności gospodarczej,
2. doskonalić swoje umiejętności i poszerzać wiedzę, która jest szczególnie istotna w branży informatycznej i elektronicznej,
3. wykazywać inicjatywę w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej,
4. stosować strategię marketingową w pracy i prowadzeniu własnej działalności gospodarczej,
5. kształtować umiejętność krytycznej samooceny pod kątem zdobywania wiedzy zawodowej niezbędnej na lokalnym rynku,
6. zorganizować własne działania edukacyjne uwzględniające tendencje na rynku pracy oraz w całej gospodarce,
7. wyszukiwać i weryfikować oferty rynku pracy,
8. ocenić swoje predyspozycje pod kątem ofert pracy,
9. kształtować umiejętność świadomego wyboru w zakresie weryfikowania ofert pracy.

1.4. Cele nauczania wynikające z profilu zawodowego (szkoły i specjalności klasy)

Uczeń potrafi:

1. ocenić własne predyspozycje w zawodzie technik informatyk, technik elektronik,
2. zaplanować dalszą ścieżkę edukacyjną i karierę zawodową,
3. zorganizować własny warsztat pracy,
4. ocenić znaczenie egzaminu zawodowego potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, dającego większe perspektywy zatrudnienia,
5. nawiązać kontakt z potencjalnym pracodawcą,
6. sporządzić list motywacyjny i CV,
7. dokonać świadomego wyboru miejsca pracy,
8. uruchomić działalność gospodarczą adekwatną do posiadanych własnych kwalifikacji,
9. systematycznie doskonalić swoje umiejętności i poszerzać wiedzę, która jest istotna w jego branży,
10. nawiązać kontakt ze środowiskiem biznesowym i gospodarczym w branży turystycznej.

1.5. Cele wychowawcze

Uczeń:

1. jest przekonany o potrzebie kreatywności i przedsiębiorczości na co dzień,
2. przestrzega przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy oraz ochrony środowiska,
3. potrafi pracować w zespole,
4. korzysta z różnych źródeł informacji,
5. samodzielnie planuje i organizuje własną pracę,
6. potrafi dokonać autoprezentacji i prezentacji pracy grupy,
7. potrafi analizować, oceniać i podejmować ryzyko,
8. respektuje postawy etyczne w biznesie,
9. umie negocjować,
10. prezentuje postawę kreatywności i otwartości,
11. wykazuje postawę asertywną,
12. zna własne zasoby, potrzeby i dokonuje trafnej samooceny,
13. formułuje własne cele życiowe, hierarchizuje je i realizuje, ma potrzebę samorozwoju, doskonalenia i podnoszenia kwalifikacji,
14. jest pozytywnie zmotywowany do podejmowania zadań i radzenia sobie z nimi,
15. prezentuje postawę odpowiedzialności za podejmowane decyzje,
16. praktycznie stosuje zdobytą wiedzę w codziennym życiu,
17. prezentuje aktywną postawę w poszukiwaniu pracy,
18. wykazuje postawę poszanowania pieniądza,
19. wykazuje potrzebę rozwoju własnej przedsiębiorczości, inicjatywności oraz aktywnego, odpowiedzialnego i świadomego uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym,
20. rozumie i egzekwuje prawa przysługujące konsumentom,
21. potrafi ponieść umiarkowane ryzyko i przyjmuje odpowiedzialność za skutki swojego postępowania,
22. prezentuje postawę dialogu i tolerancji, umie słuchać innych i rozumie ich poglądy,
23. dostrzega osobiste szanse i zagrożenia wynikające z integracji Polski z Unią Europejską.

2. Szczegółowe cele edukacyjne

Uczeń potrafi:

- posługiwać się pojęciami i terminami: potrzeba, osobowość, asertywność, kreatywność, przedsiębiorczość, stres,
- scharakteryzować hierarchię potrzeb,
- wymienić czynniki mające wpływ na zmianę hierarchii potrzeb,
- scharakteryzować różne typy osobowości człowieka,
- scharakteryzować zasady rozwoju osobistego,
- wymienić cechy człowieka asertywnego,
- wyjaśnić, na czym polega inicjatywność i przedsiębiorczość człowieka,
- ocenić mocne i słabe strony własnej osobowości,
- scharakteryzować podstawowe psychologiczne teorie człowieka.
- uzasadnić konieczność zaspokajania potrzeb przez człowieka,
- wskazać zależność między zachowaniem człowieka a jego potrzebami,
- wskazać, jakimi cechami powinien odznaczać się przywódca,
- wskazać różnice między psychologicznymi teoriami człowieka,
- odróżniać asertywność od uległości i agresywności,
- dokonać trafnej i uzasadnionej samooceny,
- ocenić efektywność poszczególnych psychologicznych teorii człowieka w praktyce,
- posługiwać się pojęciami i terminami: role: społeczne, organizacyjne, kierownicze, konflikt ról,
- scharakteryzować role, które człowiek odgrywa w swoim życiu,
- rozróżniać role społeczne i organizacyjne,
- wyjaśnić, dlaczego człowiek zachowuje się odmiennie w różnych sytuacjach,
- wyjaśnić na czym polega konflikt ról,
- scharakteryzować role kierownicze,
- wskazać przyczyny występowania konfliktu ról,
- podać sposoby rozwiązywania konfliktu ról,
- uzasadnić konieczność znajomości roli, którą odgrywa dana osoba,
- przygotować się do autoprezentacji,
- dokonać autoprezentacji,
- ocenić autoprezentację,
- poprawić błędy popełniane podczas autoprezentacji,
- omówić techniki wywierania wpływu na innych ludzi,
- wyjaśnić znaczenie autoprezentacji przy wywieraniu wpływu na innych ludzi,
- omówić proces komunikacji interpersonalnej,
- wymienić bariery komunikacji,
- wymienić czynniki wpływające na efektywną komunikację,
- scharakteryzować podstawy dobrej komunikacji,
- scharakteryzować przebieg negocjacji,
- wymienić zasady skutecznej argumentacji,

- wymienić zasady ustępowania,
- ocenić proces komunikacji interpersonalnej,
- wymienić czynniki wpływające na przebieg negocjacji,
- przeprowadzić negocjacje,
- posługiwać się pojęciami i terminami: problem decyzyjny, decydent, decyzja, racjonalność decyzji, informacja, luka informacyjna, użyteczność informacji,
- scharakteryzować proces podejmowania decyzji,
- wymienić i scharakteryzować rodzaje racjonalności decyzji,
- omówić formy podejmowania decyzji,
- wymienić i scharakteryzować cechy użytecznej informacji,
- wymienić bariery racjonalności decyzji,
- wskazać wady i zalety decyzji indywidualnych i grupowych,
- wymienić kryteria oceny rozwiązań problemu decyzyjnego,
- odróżnić informacje od wiadomości,
- objaśnić pojęcie luki informacyjnej,
- ocenić poprawność podjętej decyzji,
- wskazać na potrzebę racjonalności decyzji,
- podać przykłady decyzji racjonalnych i nieracjonalnych,
- zidentyfikować różne źródła pozyskiwania informacji,
- ocenić użyteczność uzyskiwanych informacji,
- posługiwać się pojęciami: konsument, zasoby, rynek, podaż, popyt, równowaga rynkowa, pieniądz,
- wymienić podmioty gospodarki rynkowej i określić ich rolę,
- wyjaśnić rolę rynku w gospodarce,
- omówić funkcje pieniądza,
- wymienić i scharakteryzować zasoby występujące w gospodarce,
- omówić proces okrężnego obiegu dochodów,
- wyjaśnić prawa popytu i podaży,
- scharakteryzować czynniki wpływające na popyt i podaż,
- określić punkt równowagi rynkowej,
- ustalić powiązania zachodzące między podmiotami występującymi w okrężnym obiegu
- dochodów,
- posługiwać się pojęciami: przedsiębiorstwo, makrootoczenie przedsiębiorstwa,
- wymienić i scharakteryzować elementy wchodzące w skład makrootoczenia przedsiębiorstwa.
- podać cechy makrootoczenia przedsiębiorstwa,
- opisać szanse i zagrożenia przedsiębiorstwa, wynikające z jego makrootoczenia,
- scharakteryzować współpracę międzynarodową,
- wyjaśnić, dlaczego makrootoczenia firm działających na różnych rynkach są różne,
- wskazać potrzebę znajomości zjawisk zachodzących w makrootoczeniu przedsiębiorstwa,
- objaśnić wpływ poszczególnych elementów wchodzących w skład makrootoczenia na działalność przedsiębiorstwa,
- wyjaśnić przyczyny globalizacji,
- wymienić korzyści wynikające z globalizacji,
- scharakteryzować globalizację mediów i kultury,

- omówić cechy gospodarki globalne,
- wyjaśnić zachowania konsumenta i przedsiębiorstw w gospodarce globalnej,
- posługiwać się pojęciami i terminami: dochód narodowy, produkt narodowy brutto, produkt krajowy brutto, inflacja, bezrobocie, eksport, import, bilans płatniczy, bilans handlowy, kurs walutowy, recesja, koniunktura,
- opisać podstawowe mierniki wzrostu gospodarczego, takie jak: PKB, PNB, dochód narodowy,
- zidentyfikować rodzaje inflacji w zależności od przyczyn jej powstania oraz poziomu stopy inflacji,
- scharakteryzować wpływ wzrostu gospodarczego na działalność przedsiębiorstw,
- zanalizować skutki inflacji,
- scharakteryzować zjawisko recesji w gospodarce,
- scharakteryzować zjawisko dobrej koniunktury w gospodarce,
- obliczyć dynamikę PKB,
- obliczyć stopę inflacji,
- porównać wielkość dochodu narodowego w krajach słabo i wysoko rozwiniętych,
- wymienić zalety i wady dochodu narodowego jako miernika rozwoju gospodarczego,
- analizować tempo wzrostu gospodarczego w kraju i za granicą,
- zanalizować zmiany poziomu inflacji w Polsce i innych krajach,
- omówić bilans płatniczy i bilans handlowy,
- skorzystać z rocznika statystycznego jako źródła informacji do charakteryzowania zjawisk ekonomicznych,
- posługiwać się pojęciami i terminami: budżet państwa, bank centralny, polityka fiskalna, podatki, transfery, wydatki rządowe, polityka monetarna, stopa procentowa, stopa rezerw bankowych, operacje otwartego rynku, interwencjonizm państwowy,
- wymienić i scharakteryzować funkcje państwa,
- objaśnić konstrukcję budżetu państwa,
- wyjaśnić znaczenie i funkcje banku centralnego,
- scharakteryzować zasady i narzędzia polityki monetarnej,
- wyjaśnić zasady i narzędzia polityki fiskalnej,
- wymienić cele społeczne w państwie,
- zidentyfikować rodzaje wydatków na cele społeczne,
- scharakteryzować budżet samorządu terytorialnego,
- wyjaśnić znaczenie deficytu państwa i podać sposoby jego pokrywania,
- wyjaśnić różnicę między deficytem państwa a długiem publicznym,
- opisać rolę Rady Polityki Pieniężnej,
- objaśnić wpływ polityki fiskalnej na rozwój gospodarki,
- wskazać powiązania między poszczególnymi wydatkami na cele społeczne,
- wykazać wpływ polityki monetarnej na działalność przedsiębiorstw,
- scharakteryzować budżet państwa na dany rok,
- wskazać rolę państwa w działalności gospodarczej,
- wskazać dodatnie i ujemne strony sterowania gospodarką za pomocą polityki monetarnej i polityki fiskalnej,
- scharakteryzować politykę monetarną i politykę fiskalną w Polsce,
- scharakteryzować przejście Polski do gospodarki rynkowej,

- uzasadnić rolę budżetu państwa w zaspokajaniu potrzeb społecznych,
- posługiwać się pojęciami i terminami: rynek pracy, podaż pracy, popyt pracy, bezrobocie,
- wymienić i scharakteryzować czynniki wpływające na podaż i popyt na pracę,
- omówić równowagę na rynku pracy,
- zidentyfikować przyczyny i rodzaje bezrobocia,
- wyjaśnić relację między wysokością płacy a wielkością popytu na pracę i wielkością podaży pracy,
- wykazać wpływ polityki rządu na rynek pracy,
- objaśnić wpływ związków zawodowych na rynek pracy,
- scharakteryzować sposoby zmniejszenia bezrobocia,
- scharakteryzować stosowane przez państwo narzędzia przeciwdziałania bezrobociu,
- objaśnić specyfikę rynku pracy na tle innych rynków gospodarki narodowej,
- obliczyć współczynnik aktywności zawodowej,
- scharakteryzować bezrobocie w Polsce i porównać je z bezrobociem występującym w innych krajach,
- wskazać zależność między typami i stopą bezrobocia a rozwojem gospodarczym kraju,
- obliczyć stopę bezrobocia,
- posługiwać się pojęciami i terminami: rynek finansowy, rynek pieniężny, rynek kapitałowy, instrumenty finansowe, instytucje finansowe,
- wymienić i scharakteryzować składniki rynku finansowego,
- wymienić i scharakteryzować instrumenty finansowe,
- wymienić instytucje finansowe,
- opisać funkcjonowanie giełdy papierów wartościowych,
- odróżnić rynek pieniężny od rynku kapitałowego,
- wyjaśnić cele rynku pieniężnego i rynku kapitałowego,
- omówić rolę instytucji finansowych w gospodarce,
- omówić rolę, jaką odgrywa system finansowy w gospodarce,
- wymienić instrumenty rynku kapitałowego w Polsce,
- wskazać zasady gry na giełdzie,
- interpretować najważniejsze wskaźniki giełdowe,
- ocenić aktualne wskaźniki GPW,
- posługiwać się pojęciami i terminami: wymiana międzynarodowa, wymiana handlowa, bilans handlowy, eksport, import,
- wyjaśnić znaczenie międzynarodowej integracji gospodarczej,
- wymienić etapy międzynarodowej integracji gospodarczej,
- omówić ideę Unii Europejskiej,
- omówić zasady polityki Unii Europejskiej,
- omówić strukturę eksportu i importu Polski,
- wymienić kraje, z którymi Polska prowadzi wymianę międzynarodową.
- posługiwać się pojęciami i terminami: otoczenie konkurencyjne, konkurenci, substytut, potencjalny konkurent, bariery wejścia, dostawca, nabywca,
- wymienić i scharakteryzować uczestników otoczenia konkurencyjnego,
- wymienić i scharakteryzować bariery wejścia do branży.
- wyróżnić i scharakteryzować czynniki wpływające na atrakcyjność branży,

- ustalić konkurentów danego przedsiębiorstwa i ich siłę oddziaływania,
- ocenić bariery wejścia do danej branży,
- ocenić siłę oddziaływania dostawców i nabywców w danej branży,
- wykazać, dlaczego przedsiębiorca powinien badać otoczenie konkurencyjne, porównać różne branże,
- wskazać sposoby przeciwdziałania pojawieniu się nowych konkurentów,
- dokonać analizy sektora za pomocą metody pięciu sił Portera,
- posługiwać się pojęciami: strategia, marketing, marketing-mix,
- wymienić rodzaje strategii,
- scharakteryzować rodzaje strategii,
- wyjaśnić, dlaczego każde przedsiębiorstwo powinno mieć strategię,
- wyjaśnić znaczenie właściwej kombinacji marketing – mix, obsługi klienta,
- wymienić czynniki, które powinny być brane pod uwagę przy budowaniu strategii,
- podać przykłady różnych strategii przedsiębiorstw,
- wyjaśnić dlaczego działania marketingowe są konieczne i na czym one polegają,
- opracować prostą strategię działalności gospodarczej,
- zaplanować kampanię promocyjną związaną z wprowadzeniem nowego produktu lub wejściem na nowy rynek,
- posługiwać się terminami: przedsiębiorstwo, osobowość prawna, spółka,
- wymienić i scharakteryzować formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstw,
- wymienić i scharakteryzować rodzaje spółek prawa handlowego,
- opisać parametry struktury organizacyjnej,
- scharakteryzować model biurokratyczny i organiczny struktur organizacyjnych,
- wymienić czynniki, które wpływają na wybór formy prawno-organizacyjnej przedsiębiorstwa,
- ocenić przydatność poszczególnych form prawno-organizacyjnych przedsiębiorstw w zależności od rodzaju i wielkości przedsiębiorstwa,
- zdiagnozować strukturę organizacyjną przedsiębiorstwa,
- dobrać właściwą formę prawną do różnego typu przedsięwzięć gospodarczych,
- wymienić zalety i wady poszczególnych form prawno-organizacyjnych przedsiębiorstw,
- posługiwać się aktami prawnymi regulującymi działalność przedsiębiorstwa jako źródłem informacji,
- posługiwać się pojęciami: przychód, dochód, aktywa, pasywa, strata, zysk, koszty, rentowność, dochodowość produktu,
- wymienić składniki bilansu przedsiębiorstwa,
- scharakteryzować próg rentowności,
- scharakteryzować sposoby finansowania działalności przedsiębiorstwa,
- scharakteryzować kredyty zaciągane przez przedsiębiorstwo,
- obliczyć przychód, zysk netto, zysk brutto,
- obliczyć próg rentowności,
- obliczyć dochodowość produktu,
- obliczyć wskaźniki: rentowności, płynności, zadłużenia,
- rozróżnić podatki, bezpośrednie i pośrednie,
- rozróżnić formy opodatkowania działalności gospodarczej,
- obliczyć podatek VAT i wypełnić fakturę VAT,
- określić co jest podstawą opodatkowania w różnych w różnych formach podatku,

- wypełnić przykładowe zapisy w księdze przychodów i rozchodów na podstawie typowych dokumentów np. faktury VAT,
- określić pojęcie podatku VAT naliczonego i należnego,
- ustalić podstawę opodatkowania podatku dochodowego,
- obliczyć podatek dochodowy od dochodów osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą,
- dostosować formę opodatkowania do rodzaju działalności gospodarczej,
- ustalić stan rozrachunków z budżetem tytułu podatku VAT,
- posługiwać się pojęciami i terminami: kierowanie, władza, funkcje kierownicze, style kierowania, motywacja,
- scharakteryzować proces kierowania,
- omówić czynniki wpływające na skuteczność kierowania,
- omówić funkcje kierownicze,
- wymienić i scharakteryzować style kierowania,
- wymienić i scharakteryzować podstawowe narzędzia motywacyjne,
- wymienić cechy skutecznego kierownika,
- ustalić najbardziej efektywny styl kierowania,
- wyjaśnić, jak należy skutecznie motywować człowieka,
- ocenić skuteczność działania kierownika w danej organizacji,
- uzasadnić, dlaczego skuteczniejsze jest nagradzanie niż karanie,
- scharakteryzować zasady organizacji pracy zespołu,
- opisać sposób tworzenia zespołów,
- wymienić czynniki wpływające na efektywność pracy zespołowej,
- wskazać nieprawidłowości w pracy zespołu,
- uzasadnić potrzebę integracji i spójności grupy jako warunku koniecznego w pracy zespołowej,
- wymienić zasady budowy biznesplanu,
- omówić strukturę biznesplanu,
- omówić zastosowanie biznesplanu,
- wskazać na konieczność sporządzania biznesplanu w określonych sytuacjach.
- opracować biznesplan,
- omówić procedurę założenia działalności gospodarczej,
- zidentyfikować organizacje, które należy powiadomić o założeniu działalności gospodarczej,
- wypełniać niezbędne dokumenty potrzebne do rozpoczęcia działalności gospodarczej,
- przeprowadzić symulację zarejestrowania działalności gospodarczej,
- posługiwać się pojęciami i terminami: etyka, lobby, korupcja, mobbing,
- omówić zasady prowadzenia biznesu,
- scharakteryzować zachowania etyczne i nieetyczne,
- wyjaśnić, na czym polega odpowiedzialność etyczna przedsiębiorcy wobec innych podmiotów,
- ocenić pod względem etycznym zachowania przedsiębiorstw,
- opracować podstawowe założenia kodeksu etycznego,
- zdefiniować pojęcie ryzyka w działalności przedsiębiorstwa,
- wymienić sposoby ograniczenia ryzyka w prowadzeniu działalności gospodarczej,
- ocenić ryzyko związane z prowadzeniem działalności,

- wyjaśnić, dlaczego ryzykowne przedsięwzięcia są bardziej opłacalne,
- wyjaśnić, dlaczego ryzyko w działalności gospodarczej jest nieuniknione,
- posługiwać się pojęciami i terminami: użyteczność całkowita, użyteczność krańcowa, mapa obojętności, ścieżka cen,
- zidentyfikować potrzeby członków rodziny,
- wymienić sposoby zaspokajania potrzeb,
- odróżnić dobra konsumpcyjne od dóbr produkcyjnych,
- scharakteryzować decyzje podejmowane przez konsumenta,
- scharakteryzować sposoby ochrony konsumenta,
- odróżnić potrzeby indywidualne od potrzeb zbiorowych,
- rozróżnić potrzeby bieżące i przyszłe,
- objaśnić przebieg krzywej użyteczności, krzywej obojętności i ścieżki cen,
- wyznaczyć punkt równowagi konsumenta,
- wykazać przyczyny różnych zachowań gospodarstw domowych na rynku,
- określić potrzeby poszczególnych członków własnej rodziny,
- uzasadnić konieczność sporządzania przez gospodarstwa domowe budżetów,
- objaśnić pojęcie kosztów alternatywnych,
- wymienić i scharakteryzować dokumenty aplikacyjne,
- scharakteryzować proces selekcji pracowników,
- omówić rodzaje umów o pracę,
- wymienić obowiązki pracownika i pracodawcy,
- omówić sposoby ustania stosunku pracy,
- przygotować życiorys zawodowy i list motywacyjny,
- przygotować się do rozmowy kwalifikacyjnej,
- wyjaśnić, co musi zrobić pracodawca, aby zatrudnić nowego pracownika,
- opisać cechy dobrego pracownika,
- scharakteryzować różne formy zatrudnienia,
- scharakteryzować różne formy wynagrodzeń,
- scharakteryzować podatki liczone od wynagrodzeń.
- posługiwać się terminem wynagrodzenie nominalne i wynagrodzenie realne,
- rozróżnić płacę brutto i netto,
- odróżnić przychody z pracy od kosztów pracy,
- obliczyć dochody brutto i netto,
- scharakteryzować system zabezpieczenia emerytalnego,
- scharakteryzować system rent,
- posługiwać się pojęciem zasiłek,
- wymienić i scharakteryzować różne rodzaje zasiłków,
- omówić zasady funkcjonowania I, II i III filaru,
- ukazać rolę państwa w zakresie świadczeń,
- ocenić system zabezpieczenia emerytalnego,
- wymienić różnych ubezpieczycieli,
- ocenić korzyści wynikające z różnych typów ubezpieczeń,
- porównać oferty funduszy emerytalnych,
- posługiwać się pojęciami i terminami: kapitał, jednostka uczestnictwa, lokata, akcja, dywidenda, obligacje, lokaty rzeczowe,
- wymienić i scharakteryzować formy lokowania pieniędzy,

- omówić wady i zalety różnych form lokowania pieniędzy,
- wymienić cechy dobrej lokaty,
- wyjaśnić, skąd się biorą oszczędności w gospodarstwie domowym,
- wyjaśnić, dlaczego nie warto przechowywać oszczędności w „skarpecie”,
- obliczyć odsetki od lokat bankowych,
- porównać warunki oszczędzania i kredytowania w miejscowych bankach i wybrać najkorzystniejsze z nich,
- odróżnić wydatki stałe od wydatków okresowych,
- odróżnić wydatki konsumpcyjne od wydatków inwestycyjnych,
- posługiwać się terminami: suma ubezpieczenia, składka, szkoda, odszkodowanie,
- wymienić i scharakteryzować rodzaje ubezpieczeń majątkowych,
- wymienić i scharakteryzować rodzaje ubezpieczeń na życie,
- odróżniać ubezpieczenia obowiązkowe od ubezpieczeń indywidualnych,
- wymienić różnych ubezpieczycieli,
- zaplanować wydatki gospodarstwa domowego,
- wskazać rolę regulacji państwa dotyczącej ubezpieczeń,
- ocenić korzyści wynikające z różnych typów ubezpieczeń,
- dokonać wyboru ubezpieczenia na życie,
- ocenić dochody gospodarstwa domowego,
- ocenić wydatki gospodarstwa domowego, wskazać źródła oszczędzania,
- omówić zasady konstruowania budżetu gospodarstwa domowego,
- wskazać źródła zwiększania dochodów gospodarstwa domowego,
- wskazać ograniczenia przy konstruowaniu budżetu gospodarstwa domowego,
- scharakteryzować kredyty konsumpcyjne i mieszkaniowe,
- wyjaśnić, na czym polega racjonalne gospodarowanie budżetem gospodarstwa domowego,
- wskazać możliwości zmniejszania ryzyka związanego z oszczędzaniem,
- zaplanować zbilansowany budżet gospodarstwa domowego,
- wykazać duże znaczenie dobrze skonstruowanego budżetu gospodarstwa domowego,
- ocenić postawy przedsiębiorcze w rodzinie,
- zidentyfikować instytucje zajmujące się ochroną praw konsumenta w Polsce
- określić na czym polega ochrona praw konsumenta,
- rozróżnić pojęcia związane z ochroną praw konsumenta,
- zidentyfikować podstawowe prawa konsumenta,
- wskazać instytucje zajmujące się ochroną praw konsumenta w regionie,
- wskazać źródła prawa dotyczące ochrony praw konsumenta,
- wykorzystać podstawowe przepisy dotyczące ochrony praw konsumenta do rozstrzygnięcia kwestii spornych między sprzedawcą a konsumentem.

3. Materiał nauczania

Dział I. Psychologiczne i socjologiczne uwarunkowania przedsiębiorczości

1. **Rozwój człowieka** – rodzaje potrzeb, hierarchia potrzeb, zmiana potrzeb, osobowość i jej rozwój, mocne i słabe strony własnej osobowości, samoakceptacja, odpowiedzialność, istota asertywności, inicjatywności i przedsiębiorczości, cechy przywódcy, psychologiczne teorie człowieka.
2. **Role społeczne i organizacyjne** – role społeczne, role organizacyjne, konflikt ról, role kierownicze.
3. **Autoprezentacja** – przygotowanie się do autoprezentacji, struktura wypowiedzi, postawa, sposób mówienia, treści przekazywane podczas autoprezentacji.
4. **Komunikacja interpersonalna** – proces komunikacji interpersonalnej, bariery komunikacji interpersonalnej, podstawy dobrego kontaktu, negocjacje.
5. **Podejmowanie decyzji** – proces podejmowania decyzji, racjonalność decyzji, sposoby podejmowania decyzji, informacja, użyteczność informacji, luka informacyjna.

Dział II. Makrouwarunkowania przedsiębiorczości

6. **System gospodarki rynkowej** – gospodarka rynkowa: podmioty gospodarki rynkowej, popyt, podaż, pieniądz, okrężny obieg dochodów
7. **Makrootoczenie przedsiębiorstwa** – przedsiębiorstwo w gospodarce: makrootoczenie przedsiębiorstwa, otoczenie ekonomiczne, otoczenie prawne, otoczenie polityczne, otoczenie społeczne, otoczenie demograficzne, otoczenie technologiczne, otoczenie międzynarodowe.
8. **Globalizacja gospodarki** – historia globalizacji, globalizacja mediów i kultury, globalizacja gospodarki, przedsiębiorstwo i konsument w gospodarce globalnej.
9. **Otoczenie ekonomiczne przedsiębiorstwa** – dochód narodowy, wzrost gospodarczy i jego mierniki, zjawisko inflacji, bezrobocie, recesja, koniunktura, eksport, import, bilans płatniczy, bilans handlowy, kurs walutowy.
10. **Rola państwa w gospodarce** – podstawowe funkcje ekonomiczne państwa, budżet państwa, budżet samorządu terytorialnego, deficyt budżetu, dług publiczny, funkcje banku centralnego, polityka fiskalna, narzędzia polityki fiskalnej, polityka monetarna, narzędzia polityki monetarnej, interwencjonizm państwowy, cele społeczne, wydatki budżetu na cele społeczne.
11. **Rynek pracy** – rynek pracy, podaż pracy, popyt na pracę, bezrobocie, narzędzia przeciwdziałania bezrobociu.
12. **System finansowy gospodarki** – rynek finansowy, instytucje finansowe, instrumenty finansowe, giełda papierów wartościowych.
13. **Współpraca polski z zagranicą** – wymiana międzynarodowa, wymiana handlowa, Unia Europejska, organizacje międzynarodowe, współpraca gospodarcza Polski z zagranicą.

Dział III. Przedsiębiorczość w sferze życia zawodowego

14. **Otoczenie konkurencyjne przedsiębiorstwa** – przedsiębiorstwo w gospodarce: otoczenie konkurencyjne przedsiębiorstwa.
15. **Strategie przedsiębiorstw, marketing i obsługa klienta** – przedsiębiorstwo w gospodarce: strategie przedsiębiorstwa, marketing, strategia marketingowa, marketing mix, cykl życia produktu, macierz BCG
16. **Formy prawnorganizacyjne przedsiębiorstw** – przedsiębiorstwo w gospodarce: działalność gospodarcza, rodzaje przedsiębiorstw, struktura organizacyjna przedsiębiorstwa.
17. **Finanse przedsiębiorstwa** – przychód, dochód, koszty działalności gospodarczej, bilans przedsiębiorstwa, kondycja finansowa przedsiębiorstwa (wskaźniki rentowności, płynności, zadłużenia), źródła finansowania działalności przedsiębiorstwa (kredyty), próg rentowności,
18. **Rozliczenia finansowe przedsiębiorstwa osoby fizycznej** – podatek, forma opodatkowania, księga przychodów i rozchodów, ryczałt ewidencjonowany, karta podatkowa, podstawa opodatkowania, faktura VAT, rejestr zakupu i sprzedaży dla potrzeb VAT
19. **Kierowanie pracownikami** – istota kierowania, uwarunkowania skutecznego kierowania, funkcje kierownicze, style kierowania, motywowanie,
20. **Zasady pracy zespołowej** – organizacja pracy, zasady funkcjonowania zespołów, tworzenie zespołów,
21. **Biznesplan** – istota biznesplanu, zasady budowy biznesplanu, struktura biznesplanu.
22. **Zakładanie działalności gospodarczej** – procedura założenia działalności gospodarczej.
23. **Etyka w biznesie** – zasady prowadzenia biznesu, zachowania etyczne, zachowania nieetyczne, mobbing, korupcja, lobbing, kodeks etyki.
24. **Sukces i niepowodzenie w biznesie** – ryzyko w działalności gospodarczej,
25. **Jak zostać pracownikiem?** – rekrutacja pracowników, selekcja pracowników, zatrudnianie pracowników, obowiązki pracodawcy, obowiązki pracownika.

Część IV. Przedsiębiorczość w rodzinie

26. **Zachowanie rodziny na rynku** – potrzeby rodziny, sposoby zaspokajania potrzeb, użyteczność, ścieżka cen, punkt równowagi konsumenta, ochrona praw konsumentów.
27. **Dochody z pracy** – formy zatrudnienia, formy wynagradzania, podatki liczone od wynagrodzeń.
28. **Dochody ze świadczeń** – system zabezpieczenia emerytalnego, system rent.
29. **Dochody z kapitału** – sposoby lokowania oszczędności, inwestycje kapitałowe, lokaty rzeczowe.
30. **Wydatki rodziny** – rodzaje wydatków, rodzaje ubezpieczeń majątkowych.
31. **Budżet rodziny** – konstrukcja budżetu gospodarstwa domowego, zasady konstruowania budżetu, kredyty konsumpcyjne, kredyty mieszkaniowe, racjonalne gospodarowanie budżetem domowym, zmniejszanie ryzyka, opłacalność przedsięwzięć.
32. **Ochrona praw konsumenta** – instytucje zajmujące się ochroną konsumentów, podstawowe prawa konsumenta, gwarancja, niezgodność towaru z umową kupna sprzedaży, obowiązki sprzedawcy związane z reklamacją nabywcy

4. Procedury osiągnięcia celów

4.1. Postulaty metodyczne

Program przeznaczony jest dla uczniów technikum w zawodzie technik informatyk i technik elektronik.

Edukacja będzie trwała 3 lata (podział wynika ze szkolnego planu nauczania).

Godziny lekcyjne zostaną wykorzystane na kształcenie umiejętności niezbędnych na rynku i rozwijanie kompetencji kluczowych. W dziale I wszyscy uczniowie powinni mieć możliwość zaprezentować się na forum klasy, dział II jest trudny dla uczniów, część godzin powinna zostać przeznaczona na ćwiczenia oraz budżet gminy dzięki czemu cele edukacyjne zostaną osiągnięte.

Dział III – „Przedsiębiorczość w sferze życia zawodowego” zawiera zagadnienia z zakresu marketingu i obsługi konsumenta, form opodatkowania i dokumentacji związanej z prowadzeniem działalności gospodarczej, dzięki czemu zostanie zrealizowana podstawa programowa i standardy egzaminacyjne (rozdzielać i sporządzać dokumenty związane z wykonywaniem działalności gospodarczej) a uczniowie nabędą oczekiwane na rynku pracy umiejętności. Uczniowie technikum elektronicznego będą lepiej przygotowani do pracy w małych przedsiębiorstwach gdzie znajomość tych zagadnień jest niezbędna (np., „Rozliczenia finansowe przedsiębiorstwa osoby fizycznej”) Program zawiera treści dotyczące ochrony praw konsumenta (dział IV) ponieważ każdy obywatel powinien znać swoje prawa.

Założenia organizacyjne, metody kształcenia i procedury osiągnięcia celów powinny być odpowiednio dobrane do celów kształcenia. Aby osiągnąć cele edukacyjne, zajęcia będą realizowane z zastosowaniem różnorodnych metod kształcenia z przewagą metod aktywizujących. Wybór formy organizacji pracy uczniów zależy przede wszystkim od tego, jakie cele zajęć stawia nauczyciel i która forma w sposób najbardziej skuteczny umożliwia ich realizację.

Realizacja niniejszego programu zakłada twórcze uczestnictwo ucznia w procesie nauczania, dlatego powinny być preferowane metody aktywizujące, realizowane w trakcie nauczania wielostronnego, z wykorzystaniem technik multimedialnych.

Wskazane jest również odwoływanie się do bezpośredniego otoczenia, w którym funkcjonuje uczeń, poprzez:

- zapraszanie na zajęcia praktyków gospodarczych, przedsiębiorców, pracowników urzędu skarbowego, ZUS-u, banku,
- odwoływanie się do praktyki gospodarczej,
- wykorzystanie filmów edukacyjnych,
- organizowanie wycieczek przedmiotowych.

4.2. Proponowany podział godzin lekcyjnych

Przedmiot - podstawy przedsiębiorczości będzie realizowany technikum elektronicznym: po 1,5 godziny tygodniowo w II klasie, 1 godzina tygodniowo w III klasie i 0,5 godziny tygodniowo w IV klasie (lekcja będzie się odbywała co drugi tydzień albo tylko w I semestrze). Realizacja programu w II klasie będzie się odbywać na zmianę – w jednym tygodniu będzie jedna godzina a w drugim dwie w bloku 2 – godzinnym. Uczniowie technikum w trzeciej klasie odbywają 4 tygodniową praktykę zawodową, a w czwartej klasie ze względu na egzamin maturalny zajęcia szkolne kończą na koniec kwietnia – ilość przewidywanych godzin zajęć lekcyjnych – 106 (klasa II – 57, klasa III – 38, klasa – IV – 15)

Tabela 1. Podział godzin

Lp.	Część	Liczba godzin
1	Psychologiczne i socjologiczne uwarunkowania przedsiębiorczości	10
2	Makrouwarunkowania przedsiębiorczości	23
3	Przedsiębiorczość w sferze życia zawodowego	34
4	Przedsiębiorczość w rodzinie	25
Godziny do dyspozycji nauczyciela		14
Razem		106

4.3. Metody preferowane w dydaktyce

Założenia organizacyjne, metody kształcenia i procedury osiągania celów powinny być odpowiednio dobrane do celów kształcenia. Cele edukacyjne przedmiotu „podstawy przedsiębiorczości” będą łatwiej osiągalne, jeżeli uczniowie będą mogli aktywnie uczestniczyć w lekcji. Aktywny udział w lekcji zapewnią następujące metody:

Dyskusja seminaryjna polegająca na referowaniu wybranego problemu przez ucznia. Następnie na podstawie sformułowanej tezy i hipotezy przeprowadza się ich ocenę i wypracowuje nowe rozwiązania. Metoda ta może być stosowana do przedstawiania tematów związanych z globalizacją, walką z bezrobociem, rolą państwa w gospodarce.

Dyskusja plenarna, która jest prowadzona na forum całej klasy. Nauczyciel określa sytuację problemową, a następnie prowadzi dyskusję według kolejności zgłoszeń. W metodzie tej ważne jest odpowiednie określenie problemu – zaprezentowanie kilku możliwych stanowisk. Powinna być ona stosowana przy omawianiu złożonych zagadnień, np. na temat polityki monetarnej państwa (polityka restrykcyjna czy ekspansywna).

Sesja pomysłowości (burza mózgów) służąca do poszukiwania różnych wariantów rozwiązań danego problemu i wyboru wariantu najlepszego. Metoda ta powinna być stosowana do poszukiwania rozwiązań pewnych niepokojących zjawisk, np. w jaki sposób można zmniejszyć bezrobocie.

Metoda sytuacyjna polegająca na rozwiązywaniu problemów za pomocą specjalnie opracowanego opisu sytuacji, który nosi cechy autentyczności. Metoda ta powinna być stosowana podczas rozwiązywania problemów konfliktowych, np. konflikty w organizacji.

Metoda inscenizacyjna polegająca na odgrywaniu przez uczniów pewnych ról w określonej sytuacji. Metoda ta powinna być stosowana w sytuacji, gdy cele kształcenia są związane z kształtowaniem postaw wobec problemów społeczno-politycznych i gospodarczych oraz rozwijaniem umiejętności obrony własnych poglądów i rozumieniem innych. Metoda może być wykorzystana na zajęciach dotyczących asertywności.

Metaplan (plakat) stanowi podstawę do dyskusji, do której uczniowie powinni być odpowiednio przygotowani.

Metoda gier dydaktycznych zajmuje istotne miejsce w kształceniu kompetencji kluczowych przedsiębiorczości polega, na wykorzystywaniu gier do opisywania pewnych zjawisk ekonomicznych. Metoda ta pokazuje – w sposób zbliżony do zabawy – konsekwencje podejmowanych decyzji, nadaje się do praktycznej ilustracji wielu procesów ekonomicznych, na przykład symulacji gry na giełdzie papierów wartościowych, funkcjonowania banków, planowania budżetu domowego, zarządzania marketingiem. Wyróżnia się gry: decyzyjne, symulacyjne, specjalistyczne i psychologiczne. Główne cechy gier dydaktycznych to:

- aktywność uczących się,
- interakcje między nimi,
- celowo organizowane sytuacje dydaktyczne,
- konkurencja między uczestnikami,
- określone reguły gry wyznaczające zakres i rodzaj czynności wykonywanych przez graczy.

Metoda projektów polegająca na opracowaniu przez uczniów projektów. Grupa uczniów powinna wybrać jeden temat projektu do opracowania w ciągu roku szkolnego. Temat projektu powinien być ustalony przez uczniów. Uczniowie pracują nad swoim projektem, co pewien czas robią sprawozdania z jego realizacji, a na koniec prezentują swój projekt.

Ćwiczenia indywidualne powinny być stosowane w sytuacji, gdy podstawowym celem kształcenia jest zdobycie praktycznych umiejętności przez poszczególnych uczniów. Metoda ta powinna być stosowana w technikum podczas realizacji jednostek dydaktycznych związanych z gospodarką rynkową, rynkiem pracy, poszukiwaniem informacji, tworzeniem i wypełnianiem dokumentów związanych z zakładaniem firmy czy jej prowadzeniem, prawem pracy, ponieważ te zagadnienia są tematem zewnętrznego egzaminu zawodowego.

Praca własna ucznia z tekstem. Warto stosować tę metodę by przyzwyczaić ucznia do samokształcenia, ćwiczenia umiejętności czytania tekstów ekonomicznych ze zrozumieniem. Można ją wykorzystać do realizowania tematów związanych z inflacją, funkcjonowaniem giełdy papierów wartościowych, prawem pracy.

Filmy dydaktyczne jako studia przykładowe zachowań i procedur podczas poszukiwania pracy, negocjacji, obsługi konsumenta, marketingu, zakładania czy prowadzenia działalności gospodarczej.

Zaleca się również zorganizowanie spotkań z przedstawicielami banków komercyjnych, towarzystw ubezpieczeniowych, organizacji pozarządowych, a także z menedżerami. Wskazane jest również zorganizowanie wycieczki studyjnej na sesję rady gminy, do banku oraz na Giełdę Papierów Wartościowych.

4.4. Środki dydaktyczne

Środki dydaktyczne, które powinny być stosowane w trakcie realizacji przedmiotu „podstawy przedsiębiorczości” to środki audiowizualne, które pozwalają na nagrywanie i odtwarzanie scenek sytuacyjnych czy dyskusji.

Środki dydaktyczne, które należy stosować to plansze i foliogramy. Przydatne będą również druki i formularze, które należy wypełniać przy podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej.

Pracownia powinna więc być wyposażona w:

- laptop z dostępem do Internetu, rzutnik multimedialny, ekran,
- magnetowid lub odtwarzacz DVD, telewizor,
- kamerę wideo, która umożliwi nagrywanie autoprezentacji, rozmów kwalifikacyjnych, negocjacji i wybranych zajęć grupowych,
- rolety do zaciemnienia okien gdyż pomieszczenie jest nasłonecznione w godzinach przedpołudniowych.

Dzięki zastosowaniu pracy z tekstem u uczniów można ukształtować umiejętność wyszukiwania i korzystania z różnych źródeł informacji (encyklopedii, słowników, roczników statystycznych, Dzienników Ustaw, prasy). Oprócz pracy z tekstem uczniowie powinni korzystać również z mediów elektronicznych dlatego konieczny jest komputer z dostępem do internetu i projektor. Umożliwi to prowadzenie zajęć z wykorzystaniem Internetu, jako źródła informacji. Laptop i rzutnik multimedialny są niezbędne do przedstawiania filmów edukacyjnych, prezentacji.

Każdy uczeń powinien posiadać podręcznik i zeszyt ćwiczeń z serii „Przedsiębiorczość bez tajemnic” wydawnictwa WSiP.

Ważnym elementem wyposażenia pracowni będzie podręczna biblioteczka, w której powinny się znaleźć:

- podręcznik, przewodnik dla nauczyciela, prezentacje, programy komputerowe, gry dydaktyczne, plansze interaktywne,
- prasa, np.: „Rzeczpospolita”, „Puls Biznesu”, „Gazeta Prawna”, „Gazeta podatkowa”
- uzupełniająca literatura fachowa,
- komplet bieżących roczników statystycznych, wybrane akty prawne
- druki różnych dokumentów związanych z zatrudnianiem pracowników, zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej.

4.5. Spis wykorzystywanej literatury

- [1] Belka M., *Ekonomia Stosowana*, Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości, Warszawa 2004
- [2] Bieńkowska G., *Przedsiębiorczość. Uproszczone formy ewidencji gospodarczej stosowane w małych firmach*, WSiP, Warszawa 2000
- [3] Cyrson E., (red.) *Kompendium wiedzy o gospodarce*, Warszawa – Poznań, Wydawnictwo Naukowe PWN 1996
- [4] Filipiak B., Machura K., Raczko D., *Młodzieżowe Miniprzedsiębiorstwo – przewodnik dla nauczyciela*, Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości, Warszawa 2003
- [5] Gregorczyk S., Romanowska M., Sopińska A., Wachowiak P., *Przedsiębiorczość bez tajemnic – podręcznik*, WSiP, Warszawa 2007
- [6] Kielan K., Pokora K., *Wprowadzenie do działalności produkcyjnej handlowej i usługowej*, WSiP Warszawa 2000
- [7] Loch J., *Jak zostać mistrzem w biznesie*, Warszawa, Infor 1996
- [8] Maul L., Mayfield D., *Jak osiągnąć sukces w biznesie? Przewodnik*, Kraków, Krakowski Instytut Wydawniczy 1991.
- [9] Mulak M. S., *Jak opracować business plan. Poradnik dla średnich i małych firm*, Lublin,

- [10] Nickels W., *Zrozumieć biznes*, Dom Wydawniczy Bellona, Oficyna Wydawnicza Rytm.
- [11] Sepkowska Z., *Przedsiębiorczość – Kreowanie ról na rynku pracy*, WSiP, Warszawa, 1999
- [12] Sepkowska Z., Żurakowski F., *Przedsiębiorczość – wprowadzenie do zarządzania*, WSiP, Warszawa, 2000
- [13] Szulce H., Florek M., Żminkowski T., *Marketing*, WSiP Warszawa 2006
- [14] West A., *Zaplanuj swój biznes*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN 1998
- [15] Żurakowski F., *Przedsiębiorczość – Poszukiwanie pomysłu na firmę i jej uruchomienie*, WSiP, Warszawa, 1999
- [16] Żurakowski F., *Przedsiębiorczość – wybrane zagadnienia z etyki w biznesie. Techniki negocjacji*, WSiP, Warszawa 1999
- [17] Żaro Z., *Jak założyć i poprowadzić własną firmę*, Sigma, Skierniewice 2001.

4.6. Postulowane wyposażenie pracowni przedmiotowej

Pracownia powinna być wyposażona w:

- laptop,
- rzutnik multimedialny,
- projektoskop,
- ekran,
- folię do projektoskopu i odpowiednie pisaki,
- magnetowid lub odtwarzacz CD/DVD,
- telewizor,
- kamerę wideo,
- Internet,
- lekkie stoliki umożliwiające manewry w przypadku pracy w grupie,
- flipchart – stojak z papierem wielkoformatowym.

Ważnym elementem wyposażenia pracowni jest podręczna biblioteczka, w której powinny znaleźć się:

- komplet szkolnych słowników pojęć ekonomicznych,
- podręcznik i ćwiczenia,
- przewodnik dla nauczyciela,
- prasa, np.: „Rzeczpospolita”, „Puls Biznesu”, „Gazeta Prawna”,
- uzupełniająca literatura fachowa,
- komplet bieżących roczników statystycznych,
- wybrane akty prawne,
- druki różnych dokumentów związanych z zatrudnianiem pracowników, zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej.

5. Opis założonych osiągnięć ucznia

5.1. Formułowanie i hierarchizacja wymagań programowych

Wymagania podstawowe – uczeń po realizacji programu będzie umiał:	Wymagania ponadpodstawowe – uczeń po realizacji programu będzie umiał:
<ul style="list-style-type: none">• posługiwać się pojęciami i terminami: potrzeba, osobowość, asertywność, kreatywność, przedsiębiorczość, stres,• scharakteryzować hierarchię potrzeb,• wymienić czynniki mające wpływ na zmianę hierarchii potrzeb,• scharakteryzować różne typy osobowości człowieka,• scharakteryzować zasady rozwoju osobistego,• wymienić cechy człowieka asertywnego,• objaśnić, na czym polega inicjatywność i przedsiębiorczość człowieka,• ocenić mocne i słabe strony własnej osobowości,• scharakteryzować podstawowe psychologiczne teorie człowieka,• posługiwać się pojęciami i terminami: role: społeczne, organizacyjne, kierownicze, konflikt ról,• scharakteryzować role, które człowiek odgrywa w swoim życiu,• rozróżnić role społeczne i organizacyjne,• wyjaśnić, dlaczego człowiek zachowuje się odmiennie w różnych sytuacjach,• przygotować się do autoprezentacji,• dokonać autoprezentacji,• ocenić autoprezentację.• omówić proces komunikacji interpersonalnej,• wymienić bariery komunikacji,• wymienić czynniki wpływające na efektywną komunikację,• scharakteryzować podstawy dobrej komunikacji.• posługiwać się pojęciami i terminami: problem decyzyjny, decydent, decyzja, racjonalność decyzji, informacja, luka informacyjna, użyteczność informacji,• scharakteryzować proces podejmowania decyzji,	<ul style="list-style-type: none">• uzasadnić konieczność zaspokajania potrzeb przez człowieka,• wskazać zależność między zachowaniem człowieka a jego potrzebami,• wskazać, jakimi cechami powinien odznaczać się przywódca,• wskazać różnice między psychologicznymi teoriami człowieka,• odróżniać asertywność od uległości i agresywności,• dokonać trafnej i uzasadnionej samooceny,• ocenić efektywność poszczególnych psychologicznych teorii człowieka w praktyce,• wyjaśnić na czym polega konflikt ról,• scharakteryzować role kierownicze,• wskazać przyczyny występowania konfliktu ról,• podać sposoby rozwiązywania konfliktu ról,• uzasadnić konieczność znajomości roli, którą odgrywa dana osoba,• poprawić błędy popełniane podczas autoprezentacji,• omówić techniki wywierania wpływu na innych ludzi,• wyjaśnić znaczenie autoprezentacji przy wywieraniu wpływu na innych ludzi,• scharakteryzować przebieg negocjacji,• ocenić proces komunikacji interpersonalnej,• wymienić czynniki wpływające na przebieg negocjacji,• przeprowadzić negocjacje,• wskazać wady i zalety decyzji indywidualnych i grupowych,• odróżnić informacje od wiadomości,• objaśnić pojęcie luki informacyjnej,• ocenić poprawność podjętej decyzji,• wskazać na potrzebę racjonalności decyzji,• podać przykłady decyzji racjonalnych i nieracjonalnych,• zidentyfikować różne źródła pozyskiwania informacji,• ocenić użyteczność uzyskiwanych informacji,• wymienić i scharakteryzować zasoby występujące w gospodarce,• omówić proces okrężnego obiegu dochodów,• wyjaśnić prawa popytu i podaży,• scharakteryzować czynniki wpływające na popyt i podaż,

<ul style="list-style-type: none">• wymienić i scharakteryzować rodzaje racjonalności decyzji,• omówić formy podejmowania decyzji,• wymienić i scharakteryzować cechy użytecznej informacji,• posługiwać się pojęciami: konsument, zasoby, rynek, podaż, popyt, równowaga rynkowa, pieniądz,• wymienić podmioty gospodarki rynkowej i określić ich rolę,• wyjaśnić rolę rynku w gospodarce,• omówić funkcje pieniądza,• posługiwać się pojęciami: przedsiębiorstwo, makrooczenie przedsiębiorstwa,• wymienić i scharakteryzować elementy wchodzące w skład makrooczenia przedsiębiorstwa,• wyjaśnić pojęcie globalizacji,• wyjaśnić przyczyny globalizacji,• wymienić korzyści wynikające z globalizacji,• posługiwać się pojęciami i terminami: dochód narodowy, produkt narodowy brutto, produkt krajowy brutto, inflacja, bezrobocie, eksport, import, bilans płatniczy, bilans• handlowy, kurs walutowy, recesja, koniunktura,• opisać podstawowe mierniki wzrostu gospodarczego, takie jak: PKB, PNB, dochód narodowy,• identyfikować rodzaje inflacji w zależności od przyczyn jej powstania oraz poziomu stopy inflacji,• posługiwać się pojęciami i terminami: budżet państwa, bank centralny, polityka fiskalna, podatki, transfery, wydatki rządowe, polityka monetarna, stopa procentowa, stopa rezerw bankowych, operacje otwartego rynku, interwencjonizm państwowy,• wymienić i scharakteryzować funkcje państwa,• objaśnić konstrukcję budżetu państwa,• wyjaśnić znaczenie i funkcje banku centralnego,• scharakteryzować zasady i narzędzia polityki monetarnej,• wyjaśnić zasady i narzędzia polityki fiskalnej,• wymienić cele społeczne w państwie,• identyfikować rodzaje wydatków na cele społeczne,• scharakteryzować budżet samorządu terytorialnego,• posługiwać się pojęciami i terminami:	<ul style="list-style-type: none">• określić punkt równowagi rynkowej,• ustalić powiązania zachodzące między podmiotami występującymi w okrężnym obiegu dochodów,• podać cechy makrooczenia przedsiębiorstwa,• opisać szanse i zagrożenia przedsiębiorstwa, wynikające z jego makrooczenia,• scharakteryzować współpracę międzynarodową.• wyjaśnić, dlaczego makrooczenia firm działających na różnych rynkach są różne,• wskazać potrzebę znajomości zjawisk zachodzących w makrooczeniu przedsiębiorstwa,• objaśnić wpływ poszczególnych elementów wchodzących w skład makrooczenia,• na działalność przedsiębiorstwa scharakteryzować globalizację mediów i kultury,• omówić cechy gospodarki globalnej,• wyjaśnić zachowania konsumenta i przedsiębiorstw w gospodarce globalnej• scharakteryzować wpływ wzrostu gospodarczego na działalność przedsiębiorstw,• analizować skutki inflacji,• scharakteryzować zjawisko recesji w gospodarce,• scharakteryzować zjawisko dobrej koniunktury w gospodarce,• obliczyć dynamikę PKB,• obliczyć stopę inflacji,• porównać wielkość dochodu narodowego w krajach słabo i wysoko rozwiniętych,• wymienić zalety i wady dochodu narodowego jako miernika rozwoju gospodarczego,• zanalizować tempo wzrostu gospodarczego w kraju i za granicą,• analizować zmiany poziomu inflacji w Polsce i innych krajach,• omówić bilans płatniczy i bilans handlowy,• wykorzystywać rocznik statystyczny jako źródło informacji do charakteryzowania zjawisk ekonomicznych,• wyjaśnić znaczenie deficytu państwa i podać sposoby jego pokrywania,• wyjaśnić różnicę między deficytem państwa a długiem publicznym,• opisać rolę Rady Polityki Pieniężnej,• objaśnić wpływ polityki fiskalnej na rozwój gospodarki,• wskazać powiązania między poszczególnymi wydatkami na cele społeczne,• wykazać wpływ polityki monetarnej na działalność przedsiębiorstw,• scharakteryzować budżet państwa na dany rok,• wskazać rolę państwa w działalności gospodarczej,• wskazać dodatnie i ujemne strony sterowania gospodarką za pomocą polityki monetarnej i polityki fiskalnej,• scharakteryzować politykę monetarną i politykę fiskalną w Polsce,• scharakteryzować przejście Polski do gospodarki rynkowej,
---	---

<p>rynek pracy, podaż pracy, popyt pracy, bezrobocie,</p> <ul style="list-style-type: none">• wymienić i scharakteryzować czynniki wpływające na podaż i popyt na pracę,• omówić równowagę na rynku pracy,• identyfikować przyczyny i rodzaje bezrobocia,• posługiwać się pojęciami i terminami: rynek finansowy, rynek pieniężny, rynek kapitałowy, instrumenty finansowe, instytucje finansowe,• wymienić i scharakteryzować składniki rynku finansowego,• wymienić i scharakteryzować instrumenty finansowe,• wymienić instytucje finansowe,• opisać funkcjonowanie giełdy papierów wartościowych,• posługiwać się pojęciami i terminami: wymiana międzynarodowa, wymiana handlowa, bilans handlowy, eksport, import,• wyjaśnić znaczenie międzynarodowej integracji gospodarczej,• wymienić etapy międzynarodowej integracji gospodarczej,• omówić ideę Unii Europejskiej,• posługiwać się pojęciami i terminami: otoczenie konkurencyjne, konkurenci, substytut, potencjalny konkurent, bariery wejścia, dostawca, nabywca,• wymienić i scharakteryzować uczestników otoczenia konkurencyjnego,• wymienić i scharakteryzować bariery wejścia do branży,• posługiwać się pojęciami: strategia, marketing, marketing-mix,• wymienić i scharakteryzować rodzaje strategii,• posługiwać się terminami: przedsiębiorstwo, osobowość prawna, spółka,• wymienić i scharakteryzować formy, prawno-organizacyjne przedsiębiorstw,• wymienić i scharakteryzować rodzaje spółek prawa handlowego,• opisać parametry struktury organizacyjnej,• scharakteryzować model biurokratyczny i organiczny struktur organizacyjnych,• posługiwać się pojęciami: przychód, dochód, aktywa, pasywa, strata, zysk, koszty, rentowność, dochodowość produktu,• wymienić składniki bilansu przedsiębiorstwa,• scharakteryzować próg rentowności,• scharakteryzować sposoby finansowania	<ul style="list-style-type: none">• uzasadnić rolę budżetu państwa w zaspokajaniu potrzeb społecznych,• wyjaśnić relację między wysokością płacy a wielkością popytu na pracę i wielkością podaży pracy,• wykazać wpływ polityki rządu na rynek pracy,• objaśnić wpływ związków zawodowych na rynek pracy,• scharakteryzować sposoby zmniejszenia bezrobocia,• scharakteryzować stosowane przez państwo narzędzia przeciwdziałania bezrobociu,• objaśnić specyfikę rynku pracy na tle innych rynków gospodarki narodowej,• obliczyć współczynnik aktywności zawodowej,• scharakteryzować bezrobocie w Polsce i porównać je z bezrobociem występującym w innych krajach,• wskazać zależność między typami i stopą bezrobocia a rozwojem gospodarczym kraju,• obliczyć stopę bezrobocia,• odróżnić rynek pieniężny od rynku kapitałowego,• wyjaśnić cele rynku pieniężnego i rynku kapitałowego,• omówić role instytucji finansowych w gospodarce.• omówić rolę, jaką odgrywa system finansowy w gospodarce,• wskazać zasady gry na giełdzie,• interpretować najważniejsze wskaźniki giełdowe,• ocenić aktualne wskaźniki GPW,• omówić zasady polityki Unii Europejskiej,• omówić strukturę eksportu i importu Polski,• wyróżnić i scharakteryzować czynniki wpływające na atrakcyjność branży,• ustalić konkurentów danego przedsiębiorstwa i ich siłę oddziaływania,• ocenić bariery wejścia do danej branży,• ocenić siłę oddziaływania dostawców i nabywców w danej branży,• wykazać, dlaczego przedsiębiorca powinien badać otoczenie konkurencyjne, porównać różne branże,• wskazać sposoby przeciwdziałania omówić procedurę założenia działalności gospodarczej,• zidentyfikować organizacje, które należy powiadomić o założeniu działalności gospodarczej,• dokonać analizy sektora za pomocą metody pięciu sił Portera,• wyjaśnić, dlaczego każde przedsiębiorstwo powinno mieć strategię,• wyjaśnić znaczenie właściwej kombinacji marketing – mix, obsługi klienta,• wymienić czynniki, które powinny być brane pod uwagę przy budowaniu strategii,• podać przykłady różnych strategii przedsiębiorstw,• wyjaśnić dlaczego działania marketingowe są konieczne i na czym one polegają,• opracować prostą strategię działalności gospodarczej,• zaplanować kampanię promocyjną związaną z wprowadzeniem nowego produktu lub wejściem na nowy rynek,• ocenić przydatność poszczególnych form prawno-organizacyjnych przedsiębiorstw w zależności od
--	---

<ul style="list-style-type: none">działalności przedsiębiorstwa,• scharakteryzować kredyty zaciągane przez przedsiębiorstwo,• rozróżniać podatki, bezpośrednie i pośrednie• rozróżnić formy opodatkowania działalności gospodarczej,• obliczyć podatek VAT i wypełnić fakturę VAT,• określić co jest podstawą opodatkowania w różnych w różnych formach podatku• posługiwać się pojęciami i terminami: kierowanie, władza, funkcje kierownicze, style kierowania, motywacja,• scharakteryzować proces kierowania,• omówić czynniki wpływające na skuteczność kierowania,• omówić funkcje kierownicze,• wymienić i scharakteryzować style kierowania,• wymienić i scharakteryzować podstawowe narzędzia motywacyjne,• scharakteryzować zasady organizacji pracy zespołu,• opisać sposób tworzenia zespołów,• wymienić zasady budowy biznesplanu,• omówić strukturę biznesplanu,• omówić procedurę założenia działalności gospodarczej,• zidentyfikować organizacje, które należy powiadomić o założeniu działalności gospodarczej,• posługiwać się pojęciami i terminami: etyka, lobby, korupcja, mobbing,• omówić zasady prowadzenia biznesu,• scharakteryzować zachowania etyczne i nieetyczne,• posługiwać się pojęciami i terminami: etyka, lobby, korupcja, mobbing,• omówić zasady prowadzenia biznesu,• scharakteryzować zachowania etyczne i nieetyczne,• zdefiniować pojęcie ryzyka w działalności przedsiębiorstwa,• wymienić sposoby ograniczenia ryzyka w prowadzeniu działalności gospodarczej,• posługiwać się pojęciami i terminami: użyteczność całkowita, użyteczność krańcowa, mapa obojętności, ścieżka cen,• identyfikować potrzeby członków rodziny,• wymienić sposoby zaspokajania potrzeb,• odróżnić dobra konsumpcyjne od dóbr produkcyjnych,• scharakteryzować decyzje podejmowane przez konsumenta,• scharakteryzować sposoby ochrony konsumenta,	<ul style="list-style-type: none">rodzaju i wielkości przedsiębiorstwa,• zdiagnozować strukturę organizacyjną przedsiębiorstwa,• dobrać właściwą formę prawną do różnego typu przedsięwzięć gospodarczych,• posługiwać się aktami prawnymi regulującymi działalność przedsiębiorstwa jako źródłem informacji.• obliczyć przychód, zysk netto, zysk brutto,• obliczyć próg rentowności,• obliczyć dochodowość produktu,• obliczyć wskaźniki: rentowności, płynności, zadłużenia,• wypełnić przykładowe zapisy w księdze przychodów i rozchodów na podstawie typowych dokumentów np. faktury VAT,• określić pojęcie podatku VAT naliczonego i należnego,• ustalić podstawę opodatkowania podatku dochodowego,• obliczyć podatek dochodowy od dochodów osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą,• dostosować formę opodatkowania do rodzaju działalności gospodarczej,• ustalić stan rozrachunków z budżetem tytułu podatku VAT,• wymienić cechy skutecznego kierownika,• ustalić najbardziej efektywny styl kierowania,• wyjaśnić, jak należy skutecznie motywować człowieka,• ocenić skuteczność działania kierownika w danej organizacji,• uzasadnić, dlaczego skuteczniejsze jest nagradzanie niż karanie,• wymienić czynniki wpływające na efektywność pracy zespołowej,• wskazać nieprawidłowości w pracy zespołu,• uzasadnić potrzebę integracji i spójności grupy jako warunku koniecznego w pracy zespołowej,• omówić zastosowanie biznesplanu,• wskazać na konieczność sporządzania biznesplanu w określonych sytuacjach.• opracować biznesplan,• wypełniać niezbędne dokumenty potrzebne do rozpoczęcia działalności gospodarczej.• przeprowadzić symulację zarejestrowania działalności gospodarczej,• wyjaśnić, na czym polega odpowiedzialność etyczna przedsiębiorcy wobec innych podmiotów,• ocenić pod względem etycznym zachowania przedsiębiorstw,• opracować podstawowe założenia kodeksu etycznego,• ocenić ryzyko związane z prowadzeniem działalności,• wyjaśnić, dlaczego ryzykowne przedsięwzięcia są bardziej opłacalne,• wyjaśnić, dlaczego ryzyko w działalności gospodarczej jest nieuniknione,• odróżniać potrzeby indywidualne od potrzeb zbiorowych,• rozróżniać potrzeby bieżące i przyszłe,• objaśnić przebieg krzywej użyteczności, krzywej obojętności i ścieżki cen,• wyznaczać punkt równowagi konsumenta,
---	---

<ul style="list-style-type: none">• wymienić i scharakteryzować dokumenty aplikacyjne,• scharakteryzować proces selekcji pracowników,• omówić rodzaje umów o pracę,• wymienić obowiązki pracownika i pracodawcy,• omówić sposoby ustania stosunku pracy,• scharakteryzować różne formy zatrudnienia,• scharakteryzować różne formy wynagrodzeń,• scharakteryzować podatki liczone od wynagrodzeń,• posługiwać się pojęciem zasiłek,• wymienić i scharakteryzować różne rodzaje zasiłków,• omówić zasady funkcjonowania I, II i III filaru,• posługiwać się pojęciami i terminami: kapitał, jednostka uczestnictwa, lokata, akcja, dywidenda, obligacje, lokaty rzeczowe,• wymienić i scharakteryzować formy lokowania pieniędzy,• odróżnić wydatki stałe od wydatków okresowych,• odróżnić wydatki konsumpcyjne od wydatków inwestycyjnych,• posługiwać się terminami: suma ubezpieczenia, składka, szkoda, odszkodowanie,• wymienić i scharakteryzować rodzaje ubezpieczeń majątkowych,• wymienić i scharakteryzować rodzaje ubezpieczeń na życie,• ocenić dochody gospodarstwa domowego,• ocenić wydatki gospodarstwa domowego, wskazać źródła oszczędzania,• omówić zasady konstruowania budżetu gospodarstwa domowego,• wskazać źródła zwiększania dochodów gospodarstwa domowego,• zidentyfikować instytucje zajmujące się ochroną praw konsumenta w Polsce,• określić na czym polega ochrona praw konsumenta,• zidentyfikować instytucje zajmujące się ochroną praw konsumenta w Polsce• określić na czym polega ochrona praw konsumenta,• wymienić zasady skutecznej argumentacji,• wymienić zasady ustępowania,• wymienić bariery racjonalności decyzji,• wymienić kryteria oceny rozwiązań problemu decyzyjnego,• wymienić czynniki, które wpływają na	<ul style="list-style-type: none">• wykazać przyczyny różnych zachowań gospodarstw domowych na rynku,• określić potrzeby poszczególnych członków własnej rodziny,• uzasadnić konieczność sporządzania przez gospodarstwa domowe budżetów,• objaśnić pojęcie kosztów alternatywnych,• przygotować życiorys zawodowy i list motywacyjny,• przygotować się do rozmowy kwalifikacyjnej,• wyjaśnić, co musi zrobić pracodawca, aby zatrudnić nowego pracownika,• opisać cechy dobrego pracownika,• posługiwać się terminem wynagrodzenie nominalne i wynagrodzenie realne,• rozróżnić płacę brutto i netto,• odróżniać przychody z pracy od kosztów pracy,• obliczyć dochody brutto i netto,• posługiwać się pojęciem zasiłek,• wymienić i scharakteryzować różne rodzaje zasiłków,• omówić zasady funkcjonowania I, II i III filaru,• ukazać rolę państwa w zakresie świadczeń,• ocenić system zabezpieczenia emerytalnego,• wymienić różnych ubezpieczycieli,• ocenić korzyści wynikające z różnych typów ubezpieczeń,• porównać oferty funduszy emerytalnych.• omówić wady i zalety różnych form lokowania pieniędzy,• wymienić cechy dobrej lokaty,• wyjaśnić, skąd się biorą oszczędności w gospodarstwie domowym,• wyjaśnić, dlaczego nie warto przechowywać oszczędności w „skarpecie”,• obliczyć odsetki od lokat bankowych,• porównać warunki oszczędzania i kredytowania w miejscowych bankach i wybrać najkorzystniejsze z nich,• odróżniać ubezpieczenia obowiązkowe od ubezpieczeń indywidualnych,• wymienić różnych ubezpieczycieli.• zaplanować wydatki gospodarstwa domowego,• wskazać rolę regulacji państwa dotyczącej ubezpieczeń,• ocenić korzyści wynikające z różnych typów ubezpieczeń,• dokonać wyboru ubezpieczenia na życie,• wskazać ograniczenia przy konstruowaniu budżetu gospodarstwa domowego,• scharakteryzować kredyty konsumpcyjne i mieszkaniowe,• wyjaśnić, na czym polega racjonalne gospodarowanie budżetem gospodarstwa domowego,• wskazać możliwości zmniejszania ryzyka związanego z oszczędzaniem,• zaplanować zbilansowany budżet gospodarstwa domowego,• wykazać duże znaczenie dobrze skonstruowanego budżetu gospodarstwa domowego,
---	--

<p>wybór formy prawno-organizacyjnej przedsiębiorstwa,</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienić czynniki, które wpływają na wybór formy prawno-organizacyjnej przedsiębiorstwa, • wymienić kraje, z którymi Polska prowadzi wymianę międzynarodową, • wymienić instrumenty rynku kapitałowego w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenić postawy przedsiębiorcze w rodzinie. • rozróżnić pojęcia związane z ochroną praw konsumenta, • identyfikować podstawowe prawa konsumenta, • wskazać instytucje zajmujące się ochroną praw konsumenta w regionie, • wskazać źródła prawa dotyczące ochrony praw konsumenta, • wykorzystać podstawowe przepisy dotyczące ochrony praw konsumenta do rozstrzygnięcia kwestii spornych między sprzedawcą a konsumentem.
---	--

5.2. Główne narzędzia kontroli

Podział celów kształcenia na wymagania podstawowe i ponadpodstawowe stanowi podstawę do konstruowania narzędzi pomiaru dydaktycznego. Podczas procesu kształcenia należy sprawdzać na bieżąco postępy uczniów. Ma to na celu monitorowanie stopnia osiągnięcia założonych celów kształcenia oraz daje nauczycielowi możliwość dobierania skutecznych metod pracy z uczniem. Znając bieżące braki w wiedzy uczniów, nauczyciel może szybko i skutecznie nadrobić te zaległości. Po zakończeniu każdego działu przeprowadza się badanie osiągnięć, które mają na celu sprawdzenie wyników końcowych kształcenia i porównanie ich z założonymi celami. Metoda pomiaru osiągnięć ucznia powinna być dobrana do założonych celów ogólnych i celów szczegółowych kształcenia. Kryteria oceniania będą podane uczniom przed realizacją danego modułu. Arkusz samooceny i arkusz oceny opisowej sporządzonej przez nauczyciela to pomiary, które powinny być preferowane podczas sprawdzania osiągnięć z zakresu działu I. „Psychologiczne i socjologiczne uwarunkowania przedsiębiorczości” oraz z wybranych jednostek dydaktycznych, będących elementami komunikacji interpersonalnej (np. negocjacje, zasady pracy zespołowej).

Test pisemny jest typową formą pomiaru sprawdzającego zarówno bieżące osiągnięcia, jak i osiągnięcia z zakresu całego programu. Test pisemny wielostopniowy – obejmujący kilka poziomów wymagań (np. wymagania podstawowe i ponadpodstawowe) – może stanowić podstawę do oceny osiągnięć uczniów z zakresu wiedzy ekonomicznej, czyli części II, III, IV. Forma zadania w teście może być zróżnicowana np: zadanie z luką, wielokrotnego wyboru, krótkiej odpowiedzi, na dobieranie, prawda – fałsz, dokonywanie obliczeń podatków, wynagrodzeń, przychodów, zysków, kalkulacja kosztów, wypełnianie dokumentów.

Odpowiedzi ustne są formą, która może sprawdzić zrozumienie podstawowych pojęć w odniesieniu ich do rzeczywistości. Polecenia dla ucznia będą tak formułowane, by uczeń mógł się wykazać umiejętnością myślenia analitycznego i syntetycznego.

Zadawane przez nauczyciela pisemne prace domowe będą nastawione na rozwiązywanie problemów i korzystanie z różnych źródeł informacji oraz będą sprawdzać umiejętność formułowania krótkich wypowiedzi pisemnych na tematy ekonomiczne. Uczeń może wtedy wykazać swoją aktywność i przedsiębiorczość.

Uczniowie wykonają jedno zadanie metodą projektów, ponieważ daje ono możliwość sprawdzenia – prócz wiedzy – umiejętności pracy w grupie i korzystania z różnych źródeł informacji, samodzielności, przedsiębiorczości oraz prezentacji. Tematy projektów będą sformułowane przez uczniów i nauczyciela i będą miały charakter problemowy.

6. Procedura ewaluacji programu nauczania

Ewaluacja pracy ucznia umożliwia nauczycielom korygowanie treści i metod dydaktycznych oraz diagnozowanie jakości i efektywności własnej pracy. Analiza ilościowa i jakościowa procesu nauczania podstaw przedsiębiorczości pozwoli nauczycielowi ustalić:

- w jakim stopniu uczniowie opanowali wiedzę, szczególnie umiejętności kluczowe i działania przedsiębiorcze,
- jak trwała jest ich wiedza
- jakie umiejętności i działania przedsiębiorcze należy poddać weryfikacji,
- jakie treści należałoby zmodyfikować, czyli jakie zmiany należałoby wprowadzić w programie nauczania.

Działania ewaluacyjne mają prowadzić do wyciągnięcia wniosków i podjęcia właściwych decyzji związanych z poprawieniem struktury treści programowych i doskonaleniem metodyki nauczania.

Do oceny procesu dydaktycznego zaangażuję uczniów, przeprowadzając wśród nich anonimowe ankiety na temat treści nauczania, swojej pracy i stosowanych metod na koniec poszczególnych działów. Otrzymane w ten sposób informacje wykorzystam do doskonalenia swojego warsztatu pracy.

Przykładowa ankieta samooceny kompetencji przedsiębiorczości ucznia

(zaznacz „x” odpowiedź na skali ocen)

L p.	Umiejętności:	Skala ocen (od 1 do 6).					
		1	2	3	4	5	6
1.	Potrafię prowadzić mediacje.						
2.	Potrafię argumentować podjęte decyzje.						
3.	Potrafię selekcjonować informacje.						
4.	Potrafię formułować wnioski.						
5.	Potrafię dostrzegać współzależności pomiędzy zleceniami.						
6.	Potrafię współdziałać w zespole.						
7.	Potrafię przygotować materiały do realizacji tematu.						

Przykładowa ankieta ewaluacji zajęć lekcyjnych.

(Zaznacz „x” odpowiedź na skali ocen)

Kryterium	Skala ocen (od 1 do 6)					
	1	2	3	4	5	6
Czy zajęcia zaciękały Cię?						
Czy rozumiałeś cele zajęć?						
Czy podobały się zastosowane metody nauczania?						
Czy rozumiałeś przedstawiane treści?						
Czy przekazane treści wykorzystasz w życiu zawodowym?						

7. Ewentualne warunki niezbędne do realizacji programu

Niniejszy program został napisany na potrzeby określonej klasy technikum dla zawodu technik informatyk/elektronik.

Zajęcia podstaw przedsiębiorczości powinny być prowadzone przez nauczyciela posiadającego przygotowanie z zakresu podstaw przedsiębiorczości. Aby planować i organizować zajęcia oraz właściwie kierować pracą grupy i aktywnością uczniów, nauczyciel musi wykazywać niezbędne kompetencje trenerskie (planowanie, umiejętności techniczne, komunikatywność, inteligencja emocjonalna, panowanie nad procesem dydaktycznym, umiejętności myślenia i tworzenia koncepcji). Niezbędne jest więc bardzo dobre przygotowanie metodyczne i pełna znajomość aktualnych zagadnień ekonomicznych, śledzenie na bieżąco informacji i publikacji o tematyce gospodarczej.

Niektóre z zagadnień realizowanych w ramach przedmiotu wymagają konsultacji z innymi nauczycielami uczącymi przedmiotów zawodowych w zawodzie technik informatyk/elektronik, aby właściwie dobrać treści, metody i cele aby jak najlepiej przygotować ucznia do odnalezienia się na rynku pracy.

8. Bibliografia

- [1] Gregorczyk S., Romanowska M., Sopińska A., Wachowiak P., *Przedsiębiorczość bez tajemnic – poradnik dla nauczyciela*, WSiP, Warszawa 2002
- [2] Gregorczyk S., Romanowska M., Sopińska A., Wachowiak P., *Przedsiębiorczość bez tajemnic - program nauczania podstaw przedsiębiorczości*, WSiP, Warszawa 2007
- [3] Gregorczyk S., Romanowska M., Sopińska A., Wachowiak P., *Przedsiębiorczość bez tajemnic – podręcznik*, WSiP, Warszawa 2007
- [4] Król I., Pielachowski J., *Nauczyciel i jego warsztat pracy*, Wydawnictwo eMPI2, Poznań 2001
- [5] Komorowska H., *O programach prawie wszystko*, KOWEZ, Warszawa 1999.
- [6] Korba J., Mistrza M., Smutek Z., *Program nauczania w zakresie podstawowym dla liceum ogólnokształcącego i technikum*, OPERON -2005,
- [7] Kruszewski K., *Sztuka nauczania. cz. I*, Warszawa 1988,
- [8] Kupisiewicz C., *Podstawy dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1988,
- [9] Makieła Z., Rachwał T., *Program nauczania w zakresie podstawowym dla liceum ogólnokształcącego i technikum*, Nowa Era,
- [10] Makieła Z., T. Rachwał, *Program nauczania w zakresie podstawowym dla liceum ogólnokształcącego i technikum*, Nowa Era,
- [11] Nowacki T., *Podstawy dydaktyki zawodowej*, Warszawa 1991,
- [12] Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1998,
- [13] Sempruch J. *Założenia, zasady opracowania i modyfikacji programu kształcenia kompetencji kluczowych w zakresie przedsiębiorczości*, Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie, Lublin 2009
- [14] *Informator o egzaminie z przygotowania zawodowego*, OKE /CKE, Warszawa 2005,

